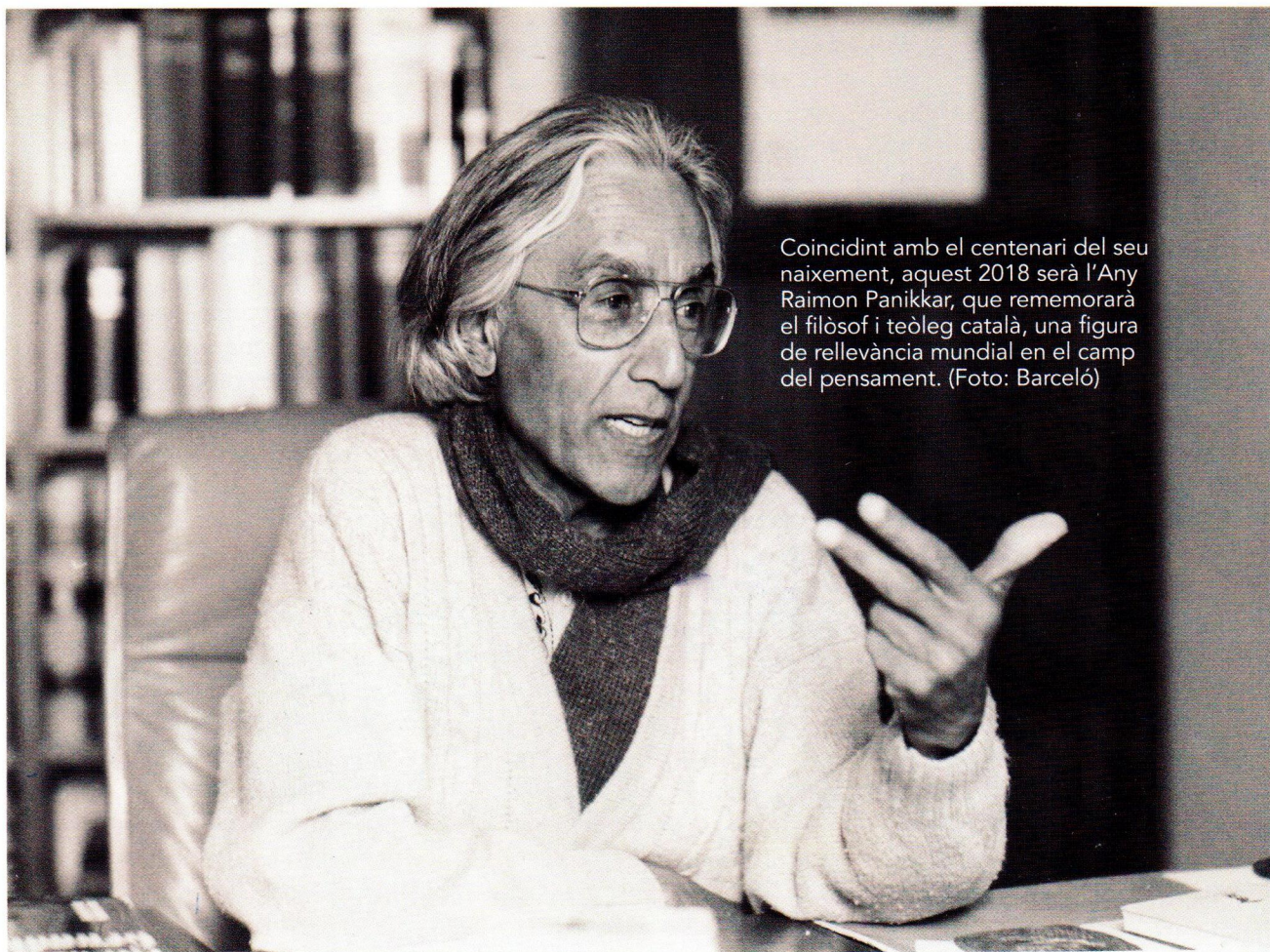

Raimon Panikkar

més enllà del personatge

per Ignasi Moreta

Coincidint amb el centenari del seu naixement, aquest 2018 serà l'Any Raimon Panikkar, que rememorarà el filòsof i teòleg català, una figura de rellevància mundial en el camp del pensament. (Foto: Barceló)

Tenia la pell fosca, vestia com un indi tradicional i vivia a Tavertet. Una intel·ligència elèctrica (Octavio Paz *dixit*) donava agilitat al seu discurs, dotat d'una rara capacitat magnètica. El seu somriure era més murri que innocent, però no renunciava a predicar una «nova innocència» que invitava a la saviesa. La seva veu era sol·licitada per tota mena de congressos, simposis i iniciatives acadèmiques i socials. També per ràdios i televisions. Era sacerdot catòlic, però s'anomenava al mateix temps hindú i budista sense considerar que fos contradictori aquest triple arrelament religiós. Així mateix, havia compatibilitzat el sacerdoci amb el matrimoni civil. En els seus textos no dubtava a qüestionar el principi de no contradicció. Clamava contra la tecnocràcia i contra la ingènua creença en la superioritat i la universalitat de la ciència moderna occidental.

El seu refugi a Tavertet, obert a deixebles i admiradors, era en si mateix una desautorització de la raó utilitària.

Amb elements com aquests es construeix el «personatge» Raimon Panikkar, un «personatge» que té molt de pintoresc i que ell mateix fou el primer a cultivar. D'aquí a reduir-lo a una figura simpàtica i gairebé caricaturesca sense més gruix que el d'un predicador, hi va un pas. I tanmateix, la figura de Panikkar, el seu pensament, la seva obra, superen amb escreix la caricatura i el reduccionisme. Només una prova: en vida de Panikkar es van defensar, en universitats de tot el món, un total de quaranta tesis doctorals sobre la seva obra. Si tenim present que la primera tesi doctoral sobre Verdaguer, mort l'any 1902, no es va defensar fins a l'any 1990 i que d'aleshores ençà se'n deuen haver escrit una desena a tot estirar, les

quaranta tesis doctorals sobre Panikkar donen la mesura de la importància de la seva obra filosòfica i del reconeixement que ha rebut en el món acadèmic.

I és que Panikkar és un acadèmic rigorós, autor de tres tesis doctorals (en ciència, en filosofia i en teologia), que escriu amb notes a peu de pàgina per a un públic acadèmic. Però Panikkar va més enllà de l'acadèmia: vol incidir en els seus coetanis, i per això publica també en editorials comercials i no defuig els mitjans de comunicació. Els seus textos no són mers *papers* destinats a revistes científiques indexades que li permetin progressar en el *cursus honorum* universitari, sinó que tenen la pretensió d'impactar en els seus lectors, de transformar-los. Panikkar és conscient del món en què vivim: de la misèria, de la injustícia, dels interessos geopolítics, de l'imperi de la tecnocràcia... I crida els seus lectors a una *metanoia*, a una transformació interior.

Un autor prolífic

Raimon Panikkar va ser un autor prolífic. Gairebé un grafoman. A la primera pàgina de la seva *Opera Omnia* (obra completa) explica que el projecte inclou la producció de l'autor durant setanta anys d'intensa dedicació a l'escriptura. Aquest corpus textual comprèn obres de gèneres molt diversos. Hi ha textos acadèmics, però també articles periodístics, exhortacions espirituals, reportatges amb ambició literària, dietaris íntims... i fins i tot algun poema (no especialment reeixit, val a dir!). De vegades s'adreça a un públic acadèmic amb erudites i prolíxes notes a peu de pàgina i enrevessats raonaments terminològics; altres vegades s'adreça al lector del carrer amb una prosa àgil i espurnejant. Però en tots els casos, els

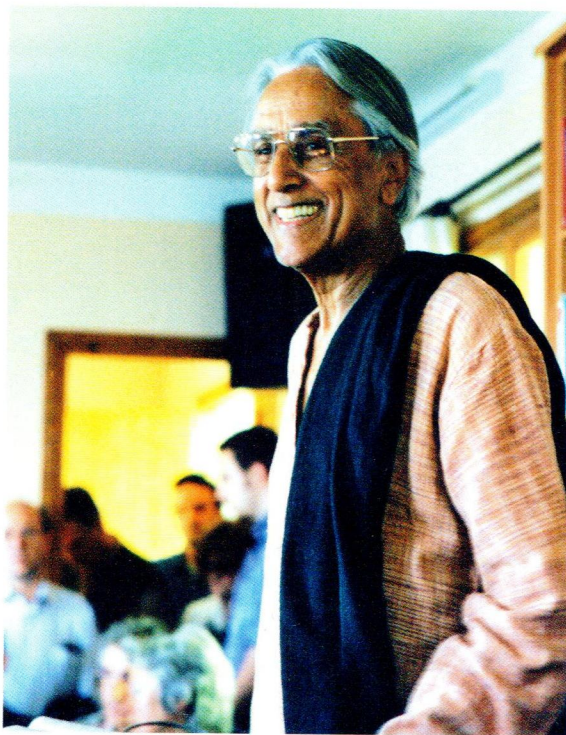
“

Panikkar crida els seus lectors a una transformació interior.

Sempre trobem en Panikkar una voluntat d'il·luminar les qüestions fonamentals.

A Panikkar no li va caldre renunciar al seu cristianisme per viure a fons l'hinduisme i el budisme.

”

9 de maig de 1998. Raimon Panikkar a la Fundació Vivarium.

textos sempre «sonen» a Panikkar: sempre s'hi percep el seu llenguatge propi, la seva manera d'encarar els temes, el seu estil.

La seva obra abasta camps molt diversos. De vegades s'entreté en el que de lluny ens pot semblar una minúcia erudita, però tots els textos responen a l'ambició del pensador capaç de fer-se preguntes «en gran». És a dir, sempre trobem en Panikkar una voluntat d'il·luminar les qüestions fonamentals, cosa que explica la seva tirada per les grans síntesis. Per exemple, un dels llibres més intensos de Panikkar és *La realitat cosmoteàndrica*, publicat dins el volum *Visió trinitària i cosmoteàndrica* (Fragmenta) de la seva *Opera Omnia*. En aquest llibre, Panikkar mira de resoldre una qüestió debatuda des que existeix la filosofia: les relacions entre Déu, l'home i la natura. Fer-se preguntes «en gran» i no dubtar a enfrontar-s'hi és quelcom que dona la mesura de la potència de Panikkar, de la seva ambició, de la seva vàlua com a filòsof i home de cultura.

Però també és interessant constatar com, al costat dels grans textos, hi ha les obres menors: aquells textos breus, aparentment ocasionals, sempre d'encàrrec, amb què Panikkar satisfà les nombroses demandes que rep. Em

refereixo a pròlegs, conferències, articles de premsa (de vegades fins i tot en el programa d'una festa major de poble!)..., textos en què sempre s'hi troba l'«estil» de Panikkar, la seva ambició a l'hora de fer-se preguntes i d'enfrontar-se arriscant-hi la vida.

Esriptura i vida

Panikkar viu l'escriptura com una qüestió existencial, radical, de vida i mort. No es presenta com l'autor d'una

23 de febrer de 1966.
Panikkar amb Pau VI. (Foto:
Arxiu Carlo i Rita Brutti)

obra filosòfica i teològica que es pugui separar de l'itinerari vital del seu autor, sinó que defensa el vincle existent entre *bios* i *graphé*. «Cap dels escrits que tinc l'honor i la responsabilitat de presentar no ha nascut d'una simple especulació, sinó que tots són més aviat autobiogràfics, és a dir, inspirats en una vida i en una praxi», proclama amb solemnitat a l'inici de la seva *Opera Omnia*. Panikkar hauria pogut subscriure el que va dir Josep Palau i Fabre en un vers memorable: «He deixat al paper tota la sang.» Per això és reveladora l'anècdota de la resposta de Panikkar a Evangelista Vilanova quan aquest li reclamava un article per a «Qüestions de Vida Cristiana»: l'article reclamat, li deia Panikkar, «l'estic vivint!» Tota la seva obra és viscuda. I això explica la temptació, que Panikkar confessa diverses vegades, d'abandonar l'escriptura perquè allò que s'hi expressa arrelhi autènticament en la vida.

Un dels textos literàriament més reeixits de Panikkar és el prefaci a la seva magna antologia dels Vedes titulada *L'experiència vèdica*. L'autor comença preguntant-se: «¿Què salvaríeu d'una casa en flames? ¿Un manuscrit preciós, insubstituïble, que contingués un missatge de salvació per a la humanitat, o un petit grup de persones amenaçades pel mateix foc? [...] ¿Com es pot seguir un camí contemplatiu, filosòfic o, fins i tot, religiós, quan el món demana a crits acció, compromís i política?» I, tanmateix, cal superar existencialment, diu Panikkar, la validesa d'aquest dilema, perquè «la realitat no és una qüestió d'alternatives, d'esperit o matèria, contemplació o acció, missatge escrit o persones vivents.» La intuïció de fons, com sempre que una qüestió es planteja a Panikkar en termes dualístics, és que no cal renunciar a res. A Panikkar no li va caldre renunciar al seu cristianisme per viure a fons l'hinduisme i el budisme. No li va caldre renunciar a la seva religiositat per inserir-se plenament en la secula-

ritat. No li va caldre renunciar a la càtedra acadèmica per apel·lar també al cor dels lectors. No li va caldre renunciar a Occident per encarnar també els valors propis d'Orient.

L'obra de Panikkar explora a fons aquesta superació de les dualitats. Els seus estudis sobre mística i espiritualitat, per exemple, insisteixen que la contemplació no és una activitat reservada a una elit espiritual, sinó que la mística s'ha d'encarnar en la vida quotidiana. La diversitat religiosa és objecte també d'una atenció especial per part de Panikkar. Juga sovint amb el binomi *religió* i *religions*, entenent per *religions*, en plural, el que acostumem a entendre per religions positives (el judaisme, el cristianisme, l'islam, l'hinduisme, el budisme, etc.), i entenent la *religió*, en singular, com «l'obertura constitutiva al misteri de la vida». En aquest sentit, les religions no són sinó vies, no excloents entre elles, vers la religió. Ser una persona religiosa vol dir estar obert al misteri, no pas posseir en exclusiva unes determinades veritats revelades. Per això la fe, que segons Panikkar no té objecte, és tan diferent de les creences, que són meres articulacions verbals d'allò que sobrepassa la nostra capacitat comunicativa.

L'últim gran llibre de Raimon Panikkar és *El ritme de l'Ésser* (Fragmenta). Hi recull les Gifford Lectures, un encàrrec equivalent a un Nobel del pensament. Aquesta obra és d'una ambició intel·lectual extraordinària, que sovint espanta el seu mateix autor. Per això aquest, a l'epíleg de l'obra, reconeix que el tema ultrapassa les capacitats del seu intel·lecte: «He arribat als límits de la meua comprensió i m'he d'aturar aquí. L'Arbre del Coneixement ens tempta una vegada i una altra al preu de deixar de banda l'arbre més important, l'Arbre de la Vida.» Aquest text està datat el 4 de setembre de 2009. Un any més tard, Raimon Panikkar va entrar en el gran silenci del coneixement i de la vida.

SERRA D'OR

Raimon Panikkar, més enllà del personatge

Ignasi Moreta

Jordi Puntí, la literatura per sedimentació

Xènia Bussé

Aquest número 700

Marta Nadal

El monstre de Katherine Mansfield

Marina Porras

La casa Vicens, una fantasia d'aire oriental

Montse Gispert-Saüch

Antoni Ros Marbà, l'esplendor de la vuitantena

Xavier Chavarria

De què estem fent gala?

Tariq Porter

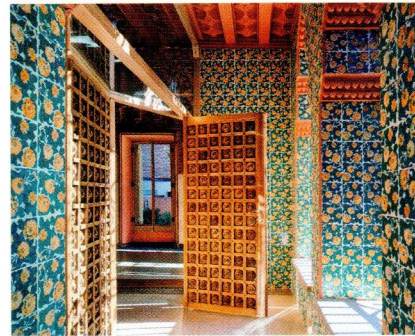
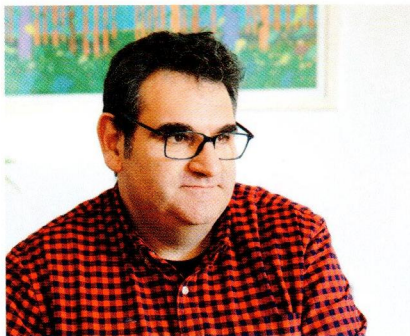
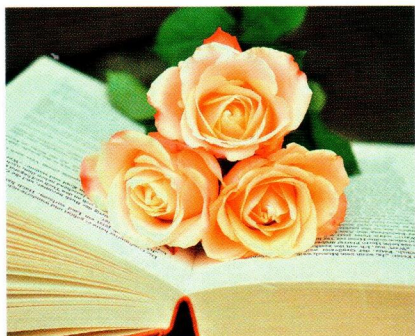
Panorama de narrativa catalana

Borja Bagunyà

700

ABRIL 2018 • 5,90 €

- 1 Pinzellada, per Joma
- 4 Senyor director...

FE I PENSAMENT

- 5 Teodor Suau
Pels camins de la terra.
L'acció transformadora
- 6 Ignasi Moreta
Raimon Panikkar, més enllà
del personatge

FETS I OPINIONS

- 9 Ara fa cinquanta anys,
a «Serra d'Or»
- 10 Xènia Bussé
Jordi Puntí, la literatura per
sedimentació

- 16 Marta Nadal
Aquest número 700

- 29 Francesc Fontbona
A contrapel, o no.
Flautistes i davanters
- 29 Jordi Graupera
Ho aniré explicant.
Violència
- 29 Marina Porras
El ponent excessiu.
El monstre de Katherine
Mansfield
- 30 Josep M. Cadena
Prensa.
El trist periodisme barceloní
de la postguerra
- 33 Francesc-Marc Álvaro
Mals pensaments.
Provocar debats inútils

CULTURA I VIDA

ART

- 38 Montse Gisbert-Sauch Viader
La casa Vicens, una fantasia
d'aire oriental

LLETRES

- 45 Fèlix Edo Tena
Joan Dolç, el pensament
de les imatges
- 49 Carme Arnau
Aurora Bertrana, vida i literatura

MÚSICA

- 52 Xavier Chavarria
Antoni Ros Marbà, l'esplendor
de la vuitantena
- 56 Miquel Pujadó
A puntades de veu.
Toti Soler, els dits de la música

ABRIL

- 58 Miquel Pujadó
Discografia catalana recent

ESPECTACLES

TEATRE

- 59 Carles Batlle
Istanbul, a contrapeu

CINEMA

- 63 Tariq Porter
De què estem fent gala?

TELEVISIÓ

- 68 Joan Millaret Valls
Jordi del Río i González, l'Estat
ens ha portat «a un entorn
d'economia pràcticament de
guerra»

LECTURES

- 72 Xulio Ricardo Trigo
Tria personal
- 75 Borja Bagunyà
Panorama de narrativa catalana
- 79 Guadalupe Ortiz de Landàzuri
Antoni Capó
Xavier Caballé
Notes de lectura
- 80 Entreteniments

/ 18